

KÁLNAY ADÉL

Határkő

Aliznak fájt a lába. Arra gondolt, milyen kár, hogy ezt a fűzős cipőt vette fel. S egyáltalán kár, hogy bármilyen cipőt felvett ma reggel. Otthon kellett volna maradnia, ezt biztosan tudta. Már nem is számolta, hányszor indult át, hogy elhozza a család itt-ott elraktározott holmiját. Az életem maradt ott, sírdogált anyuka erőtlenül, mindnyájunk élete. Ezt nem lehet túlélni, jajdult fel, s ilyenkor Aliz szívébe mintha tört döftek volna. Szörnyű volt anyukát szenvedni látni. Persze neki is fájt, hogy ott kellett hagynia mindent, barátokat, szerelmeket, szokásokat, de már látja, hogy új barátok, új szerelmek, új szokások várják. Ő még bármit megszerezhet. Anyuka viszont mindent elveszített, amit megszerzett. Ezért, anyukáért kellett megjárni ezt az utat annyiszor, akárhányszor csak lehet. El kellett hozni mindent, ami anyukának az életet jelentette, nem számított, hogy nehéz, nem számított, hogy veszélyes. Különben is volt egy titka, ami segítette az útjaiban. Erről senki más nem tudott, csak anyuka és Viki, a nővére. Hogy minden útja előtt megálmodta, sikeresen átjut-e vagy sem. Ha nem jött a jósló álom, inkább nem indult el.

Ma reggelre kelve azonban semmi irányítást nem kapott. Szépet álmodott pedig, a szoba gyönyörűen ki volt világítva, mintha csak karácsony lenne, s ő a nagy, ovális tükör előtt állt abban a halványzöld szaténruhában, amelyikért anyyira sóvárgott. Megpördült kétszer-háromszor, a nehéz anyag surrogva forgott a teste körül, s ő belenevetett a tükörbe minden fordulásnál. Aztán jött valaki, akinek nem látta az arcát, mégis tudta, hogy férfi és szép, s a szemében szerelmes tűz lakik. Szeretnek engem, gondolta álmában, engem szeretnek, ismételte, de hirtelen minden elsötétült, s a tükör darabokra tört. Fáradtan, zavartan ébredt.

Hát ez nem az az álom, amelyiknél bátran útnak lehet indulni, gondolta reggel ébredéskor. Máskor, ilyenkor nem is indult neki a susai útnak. Most azonban muszáj volt, mert nincs egyedül. Ancsu néni, az új szomszéd, egyébként persze régi ismerős, napok óta sírt már a szülei miatt. Mi lehet velük, már hónapja is van, hogy nem írtak, nem üzentek, édes Alizkám nem vinnéd el magaddal Béla bátyádat, hogy hírt halljunk róluk? Olyan esdeklőn, rimánkodva nézett Ancsu néni, Aliznak könnybe lábadt a szeme. Azonnal igent mondott. Csak utóbb gondolkozott el, milyen kimenetele lehet az útnak, ha nem az álmára hagyatkozik. Világ csúfjára nem hozakodhatott elő a titkával! Kinevetnék, megbotránkoznának, habókosnak tartanák, gondolta. Így, noha az álma nem adott engedélyt,

most itt bandukolt Béla bácsival, Ancsu néni tedd ide, tedd oda férjével, s haragudott magára és erre az emberre is ott hátul, aki miatt most úton vannak.

Hamarosan a dombtetőre értek, ahol a határkő fehérlett. Innen már be lehetett látni abba a kis faluba, ahová igyekeztek. A falu békés kis falu volt, jobbjára magyarok lakták, de a határőrség, csendőrség szlovákokból állt. Aliz nem szokott félni, most azonban nagyon kellemetlenül érezte magát. Valaki figyel minket, szólt hátra, meglátja, baj lesz. Béla bácsi körülnézett, én nem látok senkit, mondta aztán, nyugodjon meg Alizka, minden jól van. Alizt bosszantotta ez a bizalmaskodás. Nem vagyok neked Alizka, mondta magában. A határkőnél megállt, s körbetekintett. Ő sem látott senkit, bár mintha a közeli bozótban moccant volna valami. Állat, mondta a férfi, állat lesz az. Vagy nem, felelte Aliz, aztán nagyot sóhajtott. Induljunk, lesz, ami lesz, vette fel a kis kosarat, s átlépett a láthatatlan határvonalon.

Gyerekkorában, mikor anyukáékkal rokonokhoz utaztak, mindig kíváncsian nézte a tájat. Azt hitte, egy egészen más világot fog találni, hiszen másik országba léptek, de csak ugyanolyan dombok, völgyek, ugyanolyan házak és emberek tűntek fel. Miért vannak a határok, kérdezte apukát. Azért, hogy tudd, meddig mehetsz el, felelte apuka, s mivel nagyon szigorú ember volt, Aliz nem is merte tovább faggatni. Magában aztán arra jutott, hogy a határnak nem nagyon van értelme. Hallotta szüleitől, hogy amikor összeházasodtak, s letelepedtek, magyar területen éltek. Eltelt egy év, s Csehszlovákiában találták magukat. Később, jó pár év múlva már megint Magyarországon laktak. Most pedig, ahhoz, hogy szülőhelyére visszatérjen, ismét át kellett lépnie a határt. Siessünk, mondta, jó lenne már túljutni az erdőn.

Az erdősáv, ami a kopasz dombtető és a szántóföldek között húzódott egyáltalán nem volt félelmetes. Fenyők és tölgyek álldogáltak ott ritkásan, tétován, néhol össze-összeborulva, szabadon hagyva a kanyargó ösvényt. Az apró tisztások hosszúszerű, selymes fűvében térdig elveszhetett az ember. Kapáló, hajlongó, fáradt földművesek találtak enyhet ebben a kis erdőcskében, itt ették meg ebédjüket, s itt heverték egy keveset a nagy melegek idején.

Az idő most kellemesen hűvös volt. Szelíd, októberi szellő fésülgette a fűszálakat, s néhány korán elhalt levelet utaztatott könnyedén. Már elmúlt a nyár, de a tél még hihetetlenül messze volt. Aliz arcán is végigsimított egy könnyű fuvallat, s már éppen úgy érezte, mégis sikerül, s hogy mégsem az álom adja meg a biztos jelet, amikor egy fémesen villanó hang megállította őket. Sztoj, kiáltotta valaki, álljanak meg, hangzott utána magyarul. Béla bácsi, most meg kell állni, sziszegte Aliz a fogai között, mert társa már futásnak indult volna. Hát így állunk, mondta magában. Nagyot sóhajtott, s szembefordult a veszéllyel. Aliz tizennyolc éves volt, kamasz korában szörnyű háború zajlott. Mikor vége lett, azt hitte, egyszerűbb lesz az élet. Rá kellett azonban jönnie, hogy tévedett.

A finánc, kerek képű, zömök ember, ravaszra szűkülte szemével még hunyoritott is, miközben közeledett feljűk. Hová, hává, kérdezte gúnyosan, kezét az övében lévő pisztolyon nyugtatva. A bátyám hadifogságban van, s az ő öccse is, mutatott hátra Aliz, hallottuk, hogy megérkezett valaki a fogságból, valaki falunkbéli, őt firtatnánk a rokonaink hogylétéről. Hát firtatni éppen lehetne, de ahhoz kéne valami hivatalos papír, váltott át magyarra a finánc, mert ha nincsen, megyünk a parancsnokságra. Alizon szorított egyet a gyomra, szája kiszáradt, feje szédülni kezdett. Nem intézhetnénk el ezt itt, szólalt meg Béla bácsi váratlanul, s a zsebéből néhány doboz cigarettát húzott elő. A finánc tétován vakarta a tarkóját. Hát minket ugye köt a szabályzat, mondta hunyorogva. Aliz elővett batyujából egy zacskó pirospaprikát. Mi lenne, ha ezzel megtoldanánk, kérdezte szlovákul. A finánc körbenézett, majd nyújtotta a kezét. Villámgyorsan tűnt el zsebei- ben az öt pakli cigaretta és a zacskó paprika. Na, menjenek, intett, nem láttam semmit, de visszafelé ne találkozzunk! Aliz megkönnyebbülve sóhajtott, a finánc arcát nézte, hogy megjegyyezze, ezt az embert meg lehet vesztegetni.

Szinte repültek lefelé, meg sem álltak a kis vasútállomásig. Éppen elérték a vonatot, amivel egy óra múlva Rozsnyón voltak. Itt találkozzunk három órákor, búcsúzott Aliz, s alig várta, hogy végre egyedül legyen. El kellett menni Teréz nénihez, mert apuka öltöneyei ott lógtak a levendulaillatú szekrényben fölakasztva. Ezeket akarta most elvinni, mert apukának meg kell jelenni pár nap múlva az új munkahelyén, s egyáltalán nem mindegy, milyen benyomást tesz ott az emberekre. Apuka nagyon-nagyon jó ember volt. Bányász. A Rima–Murány Részvénytársaságnál dolgozott bányafőfelőrként. Aliz nagyon büszke volt apukára. Ha anyukáért bármit, akkor apukáért mindent, ez volt a jelszava.

Teréz néni olyan volt, mint máskor. Igazi úrinő, vagy ahogy ő emlegette magát, egy finom, idős hölgy a monarchiából. S valóban, minden mozdulata, gondolata, mintha csak porcelánból lett volna, hozzá képest mindenki más durvának és esetlennek tűnt. Állandóan fekete ruhában, kis fekete fátyolos kalappal a fején járt az utcán. Nincs minek örülni mostanában, magyarázta gyászát, az elmúlt száz év nem volt éppen vidám, s titokzatos mosollyal nézett körbe, kereste azt, aki érti, miről beszél. Aliz nem nagyon értette, tizenennyolc évének a száz év nagyon sok volt, de Teréz néni olyan embernek számított, akinek hinni kellett. Elvinném apuka ruháit, mondta Aliz félénken, szüksége lenne rá. Hát elmenekültek a hazátokból, sirta el magát Teréz néni, nem értem én ezt, nem értem! Aliz nem tudott válaszolni, csendben pakolta a nehéz öltönyöket.

Teréz nénit kicsi korától ismerte. Fogalma sem volt, hány éves. Lehetett akárhány. Aliz mindig ugyanolyan öregnek látta. Volt idő, mikor valóban anyja helyett anyja volt, de mindig félt tőle nagyon. Amikor a polgáriba járt, ott lakott náluk. Akkor még élt a férje is, egy fejjel alacsonyabb, csöpp, hajlott hátú bácsi. Ő egy irattárban dolgozott, s egyszer elvitte Alizt a munkahelyére. Aliz soha nem tudja elfelejteni a plafonig érő papírokat, a különös szagot, s a tintafoltos abroszt

az asztalon. Egy kis tálkában sok apró, színes cukorka volt, Aliz sóváran nézte. Adok szívesen, mondta Jóska bácsi, de el ne áruld, mert kikapunk, könyörgött viccesen, de Aliz tudta, hogy ő is tart a feleségétől. Szigorú asszony a nénikéd, mondta az apáca, aki a hittant tanította, szigorú, de arany szíve van, csak jót akar neked. Egyszer volt valami színdarab, amiben nagyon szépnek kellett lenni. Mindenki elment fodrászhoz az osztályból, hogy szép frizurát csináltasson. Teréz néni azonban azt mondta, hogy az Úrnak leginkább az van tetszésére, ha szép, le-simított hajjal jelenik meg az előadáson. Mindenki Alizon nevetett, s ő legszívesebben eltűnt volna a föld színéről. Jóska bácsi és Teréz néni igazán különös pár voltak. Magázták egymást, s mindig nagyon kimerően, szinte hivatalosan beszélgettek. Ám volt egy kis játékuk, amin titokban Aliz jót kuncogott. Olykor váratlanul összehajoltak, s összedörzsölték orrukat. Teréz néni azt mondta közben, bábika, bábika, Jóska bácsi pedig azt, mami, mami, s önfeledten nevettek. Amikor anyukának ugyancsak kuncogva elmesélte, nagyon kikapott. Szégyell magad, így kilesni a felnőtteket, ezt meg kell gyónnod hamar, csapott a hátára anyuka többször is a konyharuhával, megállj csak, megállj! Ez a megállj csak, megállj, gyakran elhangzott anyuka szájából, olyan fenyegetés volt, amit sosem fejezett be, s talán éppen ezért szorította össze annyira Aliz szívét.

Ennél valamit kicsi lányom, kérdezte most Teréz néni, de Aliz nem volt éhes. Itt ő sosem volt éhes. Emlékezett, annak idején is az ebédek voltak a legszörnyűbbek. Mindent meg kellett enni az utolsó falatig. Gyakran megtörtént, hogy a vécében kötött ki egy-egy ebéd után. Miért forogtad a szádban az ételt, nyeld le gyorsan, szolt rá szigorúan Teréz néni, s Aliznak rögtön eszébe jutottak az otthoni ebédek, ahol mindenki annyit ehetett, amennyi jól esett, s persze mindenki sokat evett, mert anyuka mindig a legfinomabb ételeket főzte.

Igazán ehetnél, unszolta Teréz néni, éppen finom rizslevest főztem, emlékszem, annyira szeretted. Ő a rizsleves, jajdult fel gondolatban Aliz, nahát az nagyon szörnyű volt, ehetetlen. Tejszerű vízben úszkáltak a duzzadt rizsszemek, se édes, se sós, leginkább íztelen lötyty, s mindig karimáig szedve a tányérba. Enned kell aranyom, mert nagyon gizda vagy, mondta akkor aggódó kedvességgel Teréz néni, s Aliz már a látványtól is öklendezni kezdett.

Milyen érdekes, hogy Teréz néni mindenre másként emlékszik. Hogy léteznek emberek, akik az emlékeikben újraírják az életüket, s attól kezdve már azt hiszik igaznak. Teréz néninek is megadatott ez a tulajdonság, s noha Alizt bosszantotta, azt érezte, hogy még ha tudná, sem lenne szabad elvenni tőle ezeket a hamis emlékeket.

Szerettem persze, mondta lelkesen, csak most valahogy nem megy... talán az idegesség miatt... Jajj kicsi lányom, csapta össze erre rögtön csontváz kezeit Teréz néni, jaj kicsi lányom, hát tudod-e, hogy nagyon veszélyes az, amit te csinálsz?! Ilyen fiatal lány át a határon, akármit is csinálhatnak veled, látod, mondtam én, megmondtam én, hogy neked apácának kellett volna menned, persze

nem lenne még most se késő, az Isten is jobban tudna rád vigyázni, csak jobban szem előtt lennél, sopánkodott hosszasan. Teréz néninek nem született gyereke, de, ahogy mindig elmondta, nagyon szerette a gyerekeket. Aliz előtt is laktak nála ismerős vagy rokon gyerekek, s mindből apácát vagy papot akart csinálni. Kicsi fiam, kicsi lányom, ez volt a szavajárása, a Jóisten jobban gondot visel rád, ha beállsz a szolgálatába, biztatta szeretteit, de legnagyobb bánatára senki nem fogadta meg a tanácsát, Teréz néni hatására nem lett több apáca, s nem lett több pap sem. Nekem kellett volna, sóhajtott fel őszinte hévvel, nekem kellett volna zárdába vonulnom, de nem volt hozzá elég erőm.

Teréz néni a kapuig kísérte Alizt, s közben tanácsokkal látta el. Jobban össze kell gombolnod magadon a blúzt, máskor inkább feketét vagy sötétbarnát vegyél, édesanyádnak üzenem, kenje be a szemed körül halványan szénnel, az eléggé el tud csúfítani, kiáltotta még utána a kert végéből. Szerencsére legközelebb Stubendek nénihez megyek anyuka stafirungjáért, gondolta Aliz, ő legalább nem viseli ennyire szívén a sorsomat.

Az állomáson Béla bácsi már izgatottan toporgott, kezében egy szlovák újság, sétányította, összezárta, csavargatta. Csendőrök jöttek-mentek, párosával le-föl sétáltak a peronon. Jaj, Alizka, de jó, hogy már itt van, kínomban vettem ezt az újságot, mert nagyon bámulnak ám engem, mi lesz, ha kéri a papírjaimat, suttogta Béla bácsi, aki egy szót nem tudott szlovákul. Aliz rögtön elkezdett szlovákul beszélni, Béla bácsi pedig sűrűn bólogatott, hümmögetett, néha kinyitotta az újságot, s szemlátomást érdeklődéssel olvasott.

Nem törődnek ezek velünk, súgta oda Aliz, csak nyugodtan, magabiztosan kell viselkedni, az nem feltűnő. A vagonban csak páran utaztak. Két sokszoknyás asszony, az egyik kosarában liba gágogott, a másik kezében két, lábánál összekötözött tyúk lógott fejfelé. Már eléggé elkábulhattak, mert csak ritkán verdestek néhányat a szárnyaikkal. Távolabb nagyhangú, természetes férfiak, erős pálinka és fokhagyma-szag terjengett felőlük, kolbászt ettek, s kisüstivel öblítettek le.

Hogy vannak a mamáék, kérdezte Aliz. Nem nagyon jól, belebetegedtek ebbe az egészbe, mondta Béla bácsi, képzelje Alizka, az apósom nem eszik, nem iszik, felöltözött ünneplőbe, lefeküdt az ágyba, ott várja a halált. Az anyósom meg csak jajveszékkel, hát hogy mondjam ezt el a feleségemnek, sírta el magát. Talán ha ők is átjönnek, mondta bizonytalanul Aliz, de Béla bácsi legyintett. Anyósom szlovák, apósom magyar. Ketté fog szakadni a szíve, meglátja, nem sok időt jósolok.

Mire megérkeztek a határállomásra, a nap már éppen lebukott a dombok mögött, de a határhoz vezető domboldalon még javában dolgoztak a szántóföldeken. Aliz körülnézett, szerencsére senki nem volt a közelben. A pálinkázó férfiak továbbpöfögtek a vonattal, a két kövér asszony ringó csipővel a falu felé indult. Vilámgyorsan előkapta a virágmintás pongyolát, ruhájára vette, fejére kendőt kö-

tött. Apuka öltönyeivel megtömött batyuját a hátára vetette, aztán, mintha csak ide a földekre tartana, hamisítatlan bicegéssel megindult fölfelé. Addigra már fájt annyira a lába, hogy nem volt szükség színészkedésre. De ügyesen csinálja Alizka, dicsérte meg Béla bácsi, aki ugyancsak ingujjra vetkőzött, s tarisznyájába dugta kabátját. Most mindketten dolgozni induló parasztnak néztek ki, akik fáradtan tartanak a földek felé.

Éppen elérték a szántóföldeken hajlongó asszonyokat, amikor fentről csendőrök jelentek meg, lehetnek vagy tízen. Alizék gyorsan lepakoltak a kukoricagöré mellé, s munkába kezdtek az egyik soron. Szedték fel a krumplit, vitték a kukoricaszárat. Némá, mondta az egyik asszony, ezek hoznak valakit. S valóban, négy csendőr egy embert cipelt. Kezénél, lábánál fogva vitték, a feje lógott lefelé, s látzott már messziről is, hogy nincs benne élet. Nézze csak Alizka, mondta a földre görnyedve Béla bácsi, ezek a fináncot hozzák, tudja melyiket, látja, meg van halva. A csendőrök éppen mellettük álltak meg pihenni. Letették a testet, törölgették a homlokukat. Aliz csak lopva nézett oda, de jól látta, hogy a kerek képű finánc szájából keskeny vércsik folydogál, mellén a kabát sötétvörös, szeme tágra nyílván az égre mered. Mit bámulnak emberek, kiáltott az egyik csendőr, nincs egyéb dolguk?! Erre mindenki mélyen lehajolt, hogy a feje földig érjen. Nem kár érte, mondta valaki, mikor a csendőrök már továbbmentek, szar ember volt ez, mindenki tudja. Aliz abbahagyta a hajlongást, felvette a batyut, s elköszönt az emberektől. Ismerték már egymást, nem kellett semmi magyarázat.

Várjon meg Alizka, lihegett Béla bácsi, nem tudok én már így sietni, nem vagyok mai gyerek. Bocsánat, szabadkozott Aliz, csak szeretnék mihamarabb hazazérni, nem jó nap ez a mai. Felnézett a domb tetejére. A múlt héten ilyenkor még rátűzött a lenyugvó nap a határköre, jutott eszébe, s mit tesz egy hét, már nem fehérlik úgy, csupán sötét sziluettje látszik a tompuló kékségben. Te jó ég, kiáltott szörnyülködve Béla bácsi, Alizka látja, amit én látok?

Pár méterre álltak már csak a határkőtől, s innen Aliz is jól látta, hogy a kő vörös, sőt majdnem fekete a vértől. Némán álltak ott. Vajon ki lehetett, szólalt meg nagy sokára Béla bácsi, s Aliz osszerezzent a hangtól. Nézze csak, mutatott a földre, ahol egy másféle vörösség tűnt a szemükbe. A paprika, mondta Béla bácsi, kiszóródott a paprika, nagy kincs, akár föl is lehetne szedni. Nem szedjük fel, mondta gyorsan Aliz, siessünk, kapta le türelmetlenül pongyoláját, fáradt vagyok nagyon.

Mire leértek a susai dombon, utolérte őket a szürkület. Vajon ki ölhetette meg, töprengett Béla bácsi, szlovák vagy magyar? Aliz megfordult. Egy gyilkos, mondta, s érezte, hogy kiszáradt a szája, egy gyilkos ölte meg, mondta még egyszer, ki más lett volna?! A növekvő sötétben nem látta már társa arcát, de rájött, hogy nem is akarja látni.